ТЕРМИЗ ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA’LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

Илмий-инновацион журнал

Jurnal OAK Rayosatining 2022-yil 30-sentabrdagi 325/6-son qarori bilan filologiya fanlari bo‘yicha doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan

2021-yildan buyon nashr etiladi

2025/ № 4. 3-4

Termiz – 2025

Muassis:
Termiz davlat universiteti

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

ILMIY-INNOVATSION JURNAL

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 2020-yil 19-oktyabrda 1122 raqami bilan ro‘yxatga olingan. Matnlarda foydalanilgan misol, ko‘chirma va ma’lumotlar aniqligi uchun mualliflar javobgardir. Jurnaldan ko‘chirib bosilganda manba qayd etilishi shart.

Bosishga ruxsat etildi: 28.12.2025
Qog‘oz bichimi: 70x85
Bosma tabog‘i: 5.94
Ofset bosma. Ofset qog‘ozi
Adadi: 100
Bahosi kelishilgan narxda
Buyurtma: 155-son

«TerDU bosmaxonasi»da chop etildi
Termiz shahri, Barkamol avlod ko‘chasi, 43-uy

Tahririyat manzili:
190111, Termiz shahri,
Barkamol avlod ko‘chasi, 43.
Telefon: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Rasmiy sayt:
https://journaltersu.uz

BOSH MUHARRIR:
Abduqodir TOSHQULOV,
iqtisod fanlari doktori, professor

TAHRIR HAY’ATI:

Bekpo‘lat Umurqulov, filologiya fanlari doktori, professor (bosh muharrir o‘rinbosari)
Shoxista Maxmaraimova, filologiya fanlari doktori, professor (mas’ul muharrir)
O‘ral Xoliyorov, f.f.f.d. (PhD), dotsent (O‘zbekiston)
Olmos Ulviy Binnatova, f.f.d., professor (Ozarbayjon)
Karl Rayxl, f.f.d., professor (Germaniya)
Vali Savash yelok, f.f.d., professor (Turkiya)
Dorota Silviya, f.f.f.d. (PhD), dotsent (Polsha)
Muslihiddin Muhiddinov, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Ibodulla Mirzayev, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Abdi Mamatov f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Suyun Karimov f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Muhammadxon Hakimov, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Nafas Shodmonov f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Dilmurod Quronov, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Murodqosim Abdiyev, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Baxtiyor Mengliyev, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Normat Yo‘ldoshev, f.f.d., dotsent (O‘zbekiston)
Baxtiyor Xolmuxamedov, f.f.d., dotsent (O‘zbekiston)
Bobonazar Murtazayev, f.f.n., dotsent (O‘zbekiston)
Asqar Eshmo‘minov, f.f.d., dotsent (O‘zbekiston)
Obidjon Shofiyev, f.f.f.d. (PhD), dotsent (O‘zbekiston)
Zafar Umurqulov, f.f.f.d., dotsent, (PhD) (O‘zbekiston)
Nurali Amonturdiyev, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Hakim Ahmedov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Abdulla Xudoyqulov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Ahad Shukurov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Eshnazar Jabborov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Abdumurod Arslonov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Sirojiddin Turdimurodov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Umida Raximova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Gulchehra Begmatova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Nargis Qurbonazarova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Muyassar Xolova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Shoira Omonturdiyeva, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Sherzod Turdiqulov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Alibek Omonturdiyev, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Humayun Nadim Muhammad, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)

Texnik muharrir: Bahodir To‘raliyev

Учредитель:
Термезский государственный университет

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

НАУЧНО-ИННОВАЦИОННЫЙ ЖУРНАЛ

Зарегистрировано Агентством информации и массовых коммуникаций при Администрации Президента Республики Узбекистан от 19 октября 2020 года под номером 1122.

Авторы несут ответственность за точность приведенных в текстах примеров, отрывков и данных. Необходимо указывать источник при копировании из журнала.

Разрешено к печати: 28.10.2025
Размер бумаги; 70x85
Печатный лист: 5.94
Офсетная печать: Офсетная бумага
Тираж: 100. Цена договорная
Заказ: 155

Печатано в «Типографии ТерГУ»
ул. Баркамол авлод 43, г. Термез

Адрес редакции:
190111, г.Термез, ул. Баркамол авлод, 43.
Телефон: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Официальный сайт:
www.philologicalresearch.uz

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:
Абдукадир ТАШКУЛОВ, доктор экономических наук, профессор

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Бекпулат Умуркулов, доктор филологических наук, профессор (зам. главного редактора)
Шохиста Махмараимова, доктор филологических наук, профессор (ответственный редактор)
Урал Холияров, ф.ф.ф.д. (PhD), доцент (Узбекистан)
Олмос Улвий Биннатова, д.ф.н., профессор (Азербайджан)
Карл Райхл, д.ф.н., профессор (Германия)
Вали Саваш Елок, д.ф.н., профессор (Турция)
Дорота Сильвия, PhD, доцент (Польша)
Муслихиддин Мухиддинов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Ибодулла Мирзаев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Абди Маматов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Суюн Каримов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Мухаммадхон Хакимов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нафас Шодмонов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Дилмурод Куронов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Мурадкасим Абдиев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Бахтиёр Менглиев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нормат Юлдашев, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Бахтиёр Холмухамедов, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Бобоназар Муртазаев, к.ф.н., доцент (Узбекистан)
Аскар Эшмуминов, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Обиджон Шофиев, д.ф.ф.н. (PhD), доцент (Узбекистан)
Зафар Умуркулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Нурали Амонтурдиев, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Хаким Ахмедов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Абдулла Худайкулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Ахад Шукуров, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Эшназар Джаббаров, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Абдумурод Арслонов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Сирожиддин Турдимуродов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Умида Рахимова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Гульчехра Бегматова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Наргис Курбаназарова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Муяссар Холова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Шаира Амонтурдиева, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Шерзад Турдикулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Алибек Омонтурдиев, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Хумаюн Надим Мухаммад, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Технический редактор: Баходир Туралиев

Institutor:
Termez State University

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

SCIENTIFIC-INNOVATIONAL JOURNAL

Registered by the Agency for Information and Mass Communications under the President's Administration of the of the Republic of Uzbekistan on October 19, 2020 under number 1122.

The authors are responsible for the accuracy of the examples, passages and data provided in the texts. The source must be specified when copying from the journal.

Approved for printing: 28.10.2025
Size of the paper: 70x85
Printed sheet: 5.94. Offset printing.
Offset paper. Circulation: 100
Price is negotiable
Order: 155. Printed at the «Printing House of the TerSU»
43, Barkamol avlod str. Termez city.

Address of Editorial Office:
190111, Barkamol avlod str., 43,
Termez city.
Phone: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Official website:
www.philologicalresearch.uz

EDITOR IN-CHIEF:
Abdukodir TASHKULOV, doctor of economic sciences, professor

EDITORIAL BOARD:

Bekpulat Umurkulov, doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (deputy chief editor)
Shohista Makhmaraimova, doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (editor-in-chief)
Ural Kholiyorov, PhD, associate professor (Uzbekistan)
Olmos Ulviy Binnatova, doct.of philol. sciences, professor (Azerbaijan)
Karl Rayxl, doct.of philol. sciences, professor (Germany)
Vali Salvash Elok, doct. of philol. sciences, professor (Turkey)
Dorota Silvia, PhD, associate professor (Poland)
Muslihiddin Mukhiddinov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Ibodulla Mirzaev, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Abdi Mmatov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Suyun Karimov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Muhammadkhon Khakimov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Nafas Shodmonov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Dilmurod Kuronov, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Muradkasim Abdiyev, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Bakhtiyor Mengliev, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Normat Yuldashev, doct. of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Bakhtiyor Kholmukhamedov, doct. of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Bobonazar Murtazaev, cand.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Askar Eshmuminov, doct.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Obidjon Shofiev, PhD, associate professor (Uzbekistan)
Zafar Umurkulov, PhD (Uzbekistan)
Nurali Amonturdiev, PhD (Uzbekistan)
Hakim Akhmedov, PhD (Uzbekistan)
Abdulla Khudaykulov, PhD (Uzbekistan)
Ahad Shukurov, PhD (Uzbekistan)
Eshnazar Jabbarov, PhD (Uzbekistan)
Abdumurod Arslonov, PhD (Uzbekistan)
Sirojiddin Turdimurodov, PhD (Uzbekistan)
Umida Rakhimova, PhD (Uzbekistan)
Gulchekhra Begmatova, PhD (Uzbekistan)
Nargis Kurbanazarova, PhD (Uzbekistan)
Muyassar Kholova, PhD (Uzbekistan)
Shoira Omonturdiyeva, PhD (Uzbekistan)
Sherzod Turdikulov, PhD (Uzbekistan)
Alibek Omonturdiev, PhD (Uzbekistan)
Humayun Nadim Muhammad, PhD (Uzbekistan)

Technical editor: Bakhodir Turaliyev

МУНДАРИЖА

TILSHUNOSLIK

UMURQULOV BEKPO‘LAT
Badiiy nutq va uning shakllanish asoslari 7

IBRAGIMOV YULDASH MATKARIMOVICH
Qoraqalpog‘iston o‘zbek shevalari leksikasi tadqiqi masalasi 13

ШАРИФ ЁКУБОВ
Девони Фоний ғазалларидаги Бесутун атамасининг таҳлили 13

SHUKUROV RAHMATILLO
Qadimgi davr manbalarida Farg‘ona vodiysi toponimiyasi tahlili 19

AHMEDOV HAKIM YARASHEVICH
Xalq dostonlarida frazeologik birliklarning uslubiy tavsifi 23

AMONTURDIYEV NURALI RASHIDOVICH
O‘zbek tili etnografizmlar tizimida motivlashuv masalasi 26

ISMOILOV XURMATILLO TO‘LQINJON O‘G‘LI
Paralingvistik haqoratlar va ularni verballashtirish masalasiga doir 30

USMONOVA SHAHODAT
Publitsistik matn tarjimasida pragmatik modulyatsiya va semantik uyg‘unlik 35

RAXIMOVA UMIDA DJUMAYEVNA
Hamid Olimjon ijodida qofiyaning o‘rni 39

UMIROVA SVETLANA
Mualliflik korpusining amaliy qo‘llanilish sohalari 42

TURDIMURODOV SIROJIDDIN
Evfemik maqollar badiiylik va milliylikni kuchaytiruvchi vosita sifatida 45

TURAKULOVA UMIDAXON ANVAROVNA
Erkin o‘xshatishlarda lingvomadaniy xususiyatlarning aks etishi (Tohir Malik qissalari misolida) 48

SAATOVA SURAYYO ISMAILOVNA
Ijtimoiy tarmoq lisoniy shaxsining voqelanishi 52

РАДЖАПОВА НАТАЛЬЯ БАЗАРОВНА
Отражение и формирование: роль гендерных терминов
в восприятии материнства в современном обществе 55

SARBAROVA DILNOZA NOSIRJON QIZI
Sifatlarning badiiy matndagi funksional-stilistik o‘rni 59

XUSANOVA ZUXRA
AQSH va O‘zbekiston ijtimoiy-siyosiy matbuot matnlarida lingvopragmatik strategiyalar:
leksik-uslubiy xosliklar va ta’sirchan til vositalari 62

QURBONOV AKMALJON TAVAKALJON O‘G‘LI
Hid bilish sezgisiga oid til birliklari semantikasi 65

SUYAROVA NARGIZA YULDOSHEVNA
Metaforalarning nasriy asarlardagi tasviriy va ekspressiv imkoniyatlar 68

МУНДАРИЖА

SOBIROVA GULSHANA FAXRIDDINOVNA
O‘zbek tilida haqoratli leksika: korpus lingvistikasi asosida tahlil va bazaviy resurs yaratish 70

JUMAYEVA DILAFRO‘Z ORIFJON QIZI
«Kuntug‘mish» dostoni frazeologizmlarining semantik-statistik tahlili 75

ISLOMOV SARDOR SANJAROVICH
O‘zbek tilining onomastik sathi haqida 79

RAHMATULLOYEV AHTAM A’ZAM O‘G‘LI
Fors tilidagi ot so‘z turkumi borasida rus tilshunoslarining qarashlari 82

OMANOV SHUHRAT G‘ANIYEVICH
Nemis tilidagi “Eigentlich” modal partikelining so‘roq gaplardagi semantik imkoniyatlari hamda tarjima xususiyatlari 84

GAFUROVA NIGORA SA’DULLAYEVNA
Nonverbal means in virtual texts 87

XOLMUXAMEDOV B.F.
Mualliflik leksikografiyasining rivojlanishi va taraqqiyot yo‘li 90

TO‘RAYEVA ZARRINA ABDIMUROT QIZI
O‘zbek onlayn media sarlavhalarida klikbeyt 93

ADABIYOTSHUNOSLIK

DAVRONOVA MAHFUZA ISROILOVNA
Xalq og‘zaki ijodidagi maqollarda ayol konsepti 96

ARSLONV ABDIMUROD KAROMATOVICH
Nurboy Jabborovning adabiy-matnshunoslik merosi: ilmiy maktab, metodologiya va amaliy natijalar… 99

SAIDOVA MUHABBATXON SHUKRULLAYEVNA
Shukur Xolmirzayev asarlarida folklor motivlari va ularning estetik funksiyasi… 102

BARZIYEV OYBEK XABIBULLAYEVICH
Pisandiy va Haziniy ijodida Andijon zilzilasining nazmiy bayoni 106

SULTANOVA RAISA XAYRULLAYEVNA
«Ra’no va Zebo» dostonida Xiromiy badiiy mahorati… 108

BO‘RIYEVA MARVARID HAMDAMJON QIZI
«Javr-u zulmung garchi o‘lmaklik nishonidur manga…» 112

QOSIMOV ANVAR
Kuper ijodida indeys va o‘zbek nasrida milliy qahramon obrazlari… 116

ADABIY TAQRIZ

ҚУРОНОВ ДИЛМУРОД
“Меҳробдан чаён”нинг учинчи нашри ҳақида 119

attention is given to the leading role of the maternal archetype in folk oral creativity. The study reveals the cultural and semantic nature of the concept of woman at the intersection of linguoculturology, gender studies, and paremiology.

Резюме. В данной статье анализируются лингвокультурологические, этнометные и гендерные аспекты концепта женщины в устном народном творчестве. Женский образ, отражённый в пословицах различных народов, представляет собой выражение нравственных норм, эстетических взглядов, социальных требований и менталитета народа. В статье рассматривается интерпретация женского образа через позитивные и негативные символы в узбекских, русских, французских, арабских, грузинских, киргизских и других народных пословицах, а также формирование стереотипов, связанных с женственностью, и особенности концепта женщины в мужском восприятии. Отдельное внимание уделено ведущей роли материнского архетипа в устном народном творчестве. Исследование раскрывает культурно-семантическую природу концепта женщины на пересечении лингвокультурологии, гендерных исследований и паремиологии.

Filologik tadqiqotlar: til, adabiyot, ta'lim. 2025; 11-12
ISNN: 2181-1741 (Print)
ISNN: 2181-1725

NURBOY JABBOROVNING ADABIY-MATNSHUNOSLIK MEROSI: ILMIY MAKTAB, METODOLOGIYA VA AMALIY NATIJALAR

Arslonv Abdimurod Karomatovich,
Termiz davlat universiteti
o'zbek adabiyotshunosligi kafedrasi dotsenti

Matnshunoslik va manbashunoslik adabiyotshunoslikning ajralmas qismi bo'lib, milliy adabiy merosning ilmiy talqinini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Qo'lyozmalarni aniqlash, nusxalarni solishtirish, tanqidiy matnni yaratish va izohlar jamlanmasini taqdim etish – bularning barchasi zamonaviy filologiyaning metodologik poydevorini tashkil etadi. Professor Nurboy Jabborov ushbu yo'nalishlarda uzoq yillik izlanishlar olib borib, o'zbek matnshunosligida alohida ilmiy maktab va an'anani shakllantirdi.

Nurboy Abdulhakimovich Jabborov 1966-yilda Qashqadaryo viloyatida tug'ilgan. O'zining ilmiy faoliyatini Qo'lyozmalar institutida boshlagan, bu esa olimga qo'lyozmalar bilan ishlash, ularni kataloglash va tahlil qilish bo'yicha chuqur amaliy tajriba berdi. 1994-yilda «Furqat asarlarining qo'lyozma manbalari» mavzusida nomzodlik, 2004-yilda «Furqatning xorijdagi hayoti va ijodiy merosi» mavzusida doktorlik dissertatsiyasini himoya qilib, Furqatshunoslik va manbashunoslik sohasida alohida ilmiy obro'ga erishdi. Nurboy Jabborov O'zbekiston Milliy universiteti va boshqa ilmiy markazlarda faoliyat yuritib, ko'plab tadqiqotchilarga ilmiy rahbarlik qilgan, ilmiy kengashlarda va milliy hamda xalqaro anjumanlarda ishtirok etgan.

Olimning nashrga tayyorlagan asarlari turli yo'nalishlarni o'z ichiga oladi: matnni tanqidiy tahriri, izohlar va lug'at, monografiyalar va maqolalar. Quyida olimning eng muhim ishlari va ularning ilmiy qiymati haqida to'xtalamiz.

«Maoniy ahlining sohibqironi» monografiyasida Alisher Navoiyning tasavvufiy-axloqiy qarashlarini tahlil etib, uning badiiy obrazlari va futuvvat tushunchasining matndagi ifodasini o'rganadi. Nurboy Jabborov ushbu tadqiqoti Navoiyning asarlaridagi ma'naviy-axloqiy qatlamni germenevtik

yondashuv bilan ochib berganligi bilan ajralib turadi. Alisher Navoiy ijodi o‘zbek adabiyotshunosligida doimiy ilmiy e’tibor markazida bo‘lib kelgan. Ayniqsa, mustaqillik yillarida navoiynashunoslik yangi metodologik bosqichga ko‘tarildi. Bu jarayonda Nurboy Jabborovning «Maoniy ahlining sohibqironi» monografiyasi Navoiy ijodini ma’naviy-estetik va falsafiy talqin asosida o‘rganishi bilan alohida ahamiyat kasb etadi[1]. Asar Navoiyni nafaqat buyuk shoir, balki ma’no va ma’rifat maktabining yetuk namoyandasi sifatida ilmiy asoslaydi. Nurboy Jabborov ushbu monografiyani yaratishda navoiynashunoslikdagi an’anaviy tarixiy-biografik yondashuvni kengaytirib, shoir ijodini ma’no kategoriyasi markazida tahlil qilishni maqsad qilgan[2]. Olim Navoiyning badiiy tafakkurini «lafz–ma’no» munosabatida yoritib, shoirni «maoniy ahli»ning yetakchi namoyandasi sifatida talqin etadi.

Asarda ilgari surilgan asosiy ilmiy g‘oya shundan iboratki, Navoiy ijodida so‘z tashqi bezak emas, balki ichki ma’naviy mazmun tashuvchisidir[3] Bu yondashuv Jabborov tadqiqotining nazariy asosini tashkil etadi.

Monografiyaning markaziy masalasi – «ma’no» tushunchasining ilmiy talqinidir. Olim Navoiyning g‘azal, doston va nasriy asarlarida ma’noning ustuvorligini quyidagi jihatlar orqali ochib beradi:

ma’noning axloqiy va tasavvufiy mazmuni;

so‘z va fikr uyg‘unligi;

badiiy timsollar orqali ma’naviy g‘oya ifodasi[4].

Olimning ta’kidlashicha, Navoiy uchun haqiqiy san’at so‘zning tashqi shaklida emas, balki uning ruhiy va falsafiy qatlamida mujassamdir. Bu qarash Nurboy Jabborovning Navoiyni «ma’rifat shoiri» sifatida talqin etishiga ilmiy asos bo‘ladi.

Asarda Navoiyning tasavvufiy qarashlari alohida boblarda tahlil qilinadi. Jabborov Navoiyning tasavvufni sof nazariy oqim sifatida emas, balki badiiy-estetik tizim sifatida namoyon etganini ko‘rsatadi. Xususan, «ishq», «komil inson», «nafs», «ma’rifat» kabi tushunchalar Navoiyning badiiy matnlari asosida izohlanadi.

Olim Navoiyning tasavvufiy qarashlarini Jomiy, Attor va boshqa sharq mutafakkirlari bilan qiyoslab, shoirning o‘ziga xos jihatlarini aniqlaydi. Bu esa asarning qiyosiy adabiyotshunoslikdagi ahamiyatini oshiradi.

«Maoniy ahlining sohibqironi» asari faqat nazariy xulosalar bilan cheklanmay, matnga tayangan ilmiy tahlil bilan ajralib turadi. Olim Navoiyning «Xamsa» dostonlari, «Mahbub ul-qulub», «Lison ut-tayr», g‘azal va ruboiylari asosida aniq matnshunoslik tahlillarini amalga oshiradi.

Nurboy Jabborov badiiy matndagi semantik qatlamlarni ochishda kontekstual va germenevtik usullardan samarali foydalanadi. Bu yondashuv Navoiyning badiiy tafakkurini chuqurroq anglash imkonini beradi.

Mazkur monografiya navoiynashunoslikda bir qator ilmiy yangiliklarni ilgari suradi:

Navoiyni «ma’no ahli»ning yetakchi namoyandasi sifatida ilmiy asoslaydi;

Shoir ijodini estetik-falsafiy tizim sifatida talqin qiladi;

Matnshunoslik va adabiyotshunoslik metodlarini uyg‘unlashtiradi;

Navoiyning ma’naviy merosini zamonaviy ilmiy tafakkur bilan bog‘laydi.

Shu jihatlari bilan asar zamonaviy navoiynashunoslik taraqqiyotida muhim bosqich hisoblanadi.

Nurboy Jabborovning «Maoniy ahlining sohibqironi» monografiyasi Alisher Navoiy ijodini yangi ilmiy mezonlar asosida talqin etgan fundamental tadqiqotdir. Asar Navoiyni nafaqat buyuk shoir, balki ma’naviy tafakkur va ma’rifat maktabi asoschisi sifatida ilmiy jihatdan asoslaydi. Ushbu monografiya navoiynashunoslik, matnshunoslik va adabiyotshunoslik sohalarida olib boriladigan keyingi tadqiqotlar uchun mustahkam nazariy poydevor bo‘lib xizmat qiladi.

«Furqat asarlarining qo‘lyozma manbalari» (nomzodlik ishi) va «Furqatning xorijdagi hayoti va ijodiy merosi» (doktorlik) izlanishlari Furqatning qo‘lyozma manbalarini sistematik yig‘ish, nusxalarni solishtirish va tarixiy jihatdan joylashtirishga bag‘ishlangan. Olimning bu ishlarida matnshunoslik metodlari aniq ko‘rinadi – nusxa xususiyatlari, yozuvchilar xatoliklari, orfografik farqlar va stilistika aspektlari asosida tahririy qarorlar qabul qilingan.

Ustozning Ogahiy, Muqimiy, Ibrat va boshqa tahririyatlari (masalan, «Zubdatu-t-tavorix», «Mezoni zamon», Muqimiy asarlari) matnning tarixiy-lingvistik qatlamini ochib, zamonaviy o‘quvchiga tushunarli izohlar bilan taqdim etilgan. Har bir nashrda tahririy apparat – so‘zboshi, izohlar, lug‘at va nusxa tavsiflari – ilmiy mezonlarga mos ravishda tuzilgan.

Matnshunoslik tamoyillari va tahririy yondashuvlar. Olimning metodologiyasida quyidagi tamoyillar markaziy ahamiyatga ega:

Nusxalararo qiyos – barcha mavjud nusxalarni solishtirish va variantlarni tahlil qilish.

[1] Jabborov N. Maoniy ahlining sohibqironi. – Toshkent: Akademnashr, 2015. 1, 7–10-betlar.

[2] O‘sh asar, 1, 25–27-betlar.

[3] O‘sh asar, 48–55-betlar.

[4] Jabborov N. Maoniy ahlining sohibqironi. – Toshkent: Akademnashr, 2015. 48–55-betlar.

Kontekstual tahlil – matnni yozilgan davr, muallifning biografiyasi va ijtimoiy-siyosiy holat bilan bog‘lash.

Matn qatlami – asl (mualliflik) qatlam, qo‘shimcha/tahrir qatlamlari va keyingi tuzatishlarni ajratish.

Matn apparati – tahririy qarorlar, nusxa izohlari, variantlar ro‘yxati va lug‘atni batafsil berish.

Ilmiy obyektivlik – germenevtik subyektivlikni kamaytirish uchun manbalarni aniq belgilash va qarorlarni hujjatlashtirish.

Ushbu tamoyillar Nurboy Jabborov tahrirlarida har doim muntazam qo‘llanilib, o‘quvchi va tadqiqotchiga matnning to‘g‘ri tarixi va badiiy qatlamini taqdim etadi.

Aniq misollar orqali tahririy yondashuvni ko‘rib chiqish maqsadga muvofiqdir. Furqat devonining bir nechta nusxalarida badiiy variantlar mavjud. Olim bu variantlarni vazn va ritm jihatdan solishtirib, qaysi variant aslga yaqinroq ekanligini belgilash uchun quyidagi mezonlarni qo‘llagan:

a) nusxa yozuvchisi uslubi va yozuv xatolari;

b) she‘rning vazn va ritm mosligi;

c) leksik uslubiy uyg‘unlik va Furqatning umumiy poetik manzara bilan mosligi.

Ushbu protsedura natijasida tanqidiy matn shakllantirilgan va matn apparatida batafsil berilgan.

Ogahiyning tarixiy asarlarini tahrir qilish jarayonida Nurboy Jabborov tarixiy voqealar, sanalar va toponimlarni qo‘shimcha manbalar (arxiv hujjatlari, boshqa tarixchilar matnlari) bilan solishtirib chiqqan. Bu matnning tarixiy ishonchliligini oshiradi va o‘quvchiga kontekstual ma‘lumot berishni ta‘minlaydi.

Olimning badiiy tahlillari nazariy va metodologik jihatdan boy. U Navoiyning ijodiy mexanizmlarini, tasavvufiy mafhumlarni (masalan, futuvvat, ma‘rifat, nafsga qarshi kurash) matndagi timsollar orqali ochib bergan. Navoiyning «Makorimu-l-axloq» va «Xamsa» asarlarini tahlil qilishda semantik qatlamlarni, metafora va allegoriya yordamida ishlatilgan badiiy usullarni tizimli ravishda ko‘rsatadi.

Furqatshunoslikda esa poetik tilning milliy-ma‘rifiy qirralarini, tilning uslubiy o‘ziga xosliklarini hamda zamonaviy nazariy qarashlarga mos keluvchi interpretatsiyalarni taklif qiladi.

Nurboy Jabborov nafaqat tadqiqotchi balki yetuk ilmiy rahbar bo‘lib, ko‘plab magistrantlar va doktorantlarni tarbiyaladi. Ustoz sifatida olimning tajribasi quyidagicha elementlardan iborat:

metodologik treninglar: matnshunoslik amaliyoti, nusxa tekshiruvi;

nashrga tayyorlash bo‘yicha seminarlar va amaliy mashg‘ulotlar;

ilmiy rahbarlik ostida amalga oshirilgan ilmiy loyihalar va qo‘lyozma kataloglashtirish ishlari;

xalqaro hamkorlik imkoniyatlarini yosh olimlarga taqdim etish.

Bularning natijasida Nurboy Jabborov maktabi hozirgi kunda ham faoliyat ko‘rsatib, uning shogirdlari mustaqil tadqiqotchilar sifatida faoliyat yuritmoqda.

Xalqaro hamkorlik va ilmiy ta‘sir. Nurboy Jabborovning xalqaro anjumanlarda ilmiy ishtiroki turkiy va fors-arab olimlari bilan hamkorlik qilishga imkon berdi. Olim xalqaro konferensiyalarda navoiynashunoslik, matnshunoslik va manbashunoslik bo‘yicha ma‘ruzalar qilgan. Bu esa uning ilmiy g‘oyalarining xalqaro maydonda muhokama qilinishiga va boshqa tillardagi ilmiy nashrlarga ta‘sir ko‘rsatishga xizmat qildi. Olimning yondashuvlari nazariy jihatdan barqaror va amaliy jihatdan yuqori natijalar beradi.

Professor Nurboy Jabborovning ilmiy merosi o‘zbek matnshunosligi va manbashunosligida muhim o‘rin egallaydi. Uning nazariy va amaliy yondashuvlari matnni tanqidiy tahrir qilish, qo‘lyozma manbalarni tahlil etish va badiiy asarlarni zamonaviy o‘quvchiga yetkazishda asosiy qoida va tamoyillar vazifasini bajardi.

Resume. Ushbu maqolada filologiya fanlari doktori, professor Nurboy Abdulhakimovich Jabborovning ilmiy faoliyati, matnshunoslik va manbashunoslik yo‘nalishlaridagi metodologik tamoyillari, nashrga tayyorlash va tahrirlash tajribasi, shuningdek uning ilmiy maktabi va pedagogik merosi tahlil etiladi. Maqola Olimning matnshunoslik, tanqidiy tahrir va badiiy-estetik tahlil sohalaridagi asarlariga tayangan.

Resume. This article analyzes the scientific activities of Doctor of Philology, Professor Nurboy Abdulhakimovich Jabborov, his methodological principles in the areas of textual and source studies, his experience in preparing for publication and editing, as well as his scientific school and pedagogical heritage. The article is based on the scholar’s works in the fields of textual studies, critical editing, and artistic and aesthetic analysis.

Резюме. В данной статье анализируется научная деятельность доктора филологических наук, профессора Нурбоя Абдулхакимовича Джабборова, его методологические принципы в области текстологии и источниковедения, опыт подготовки публикаций и редактирования, а также его научная школа и педагогическое наследие. Статья основана на работах ученого в области текстологии, критического редактирования и художественно-эстетического анализа.